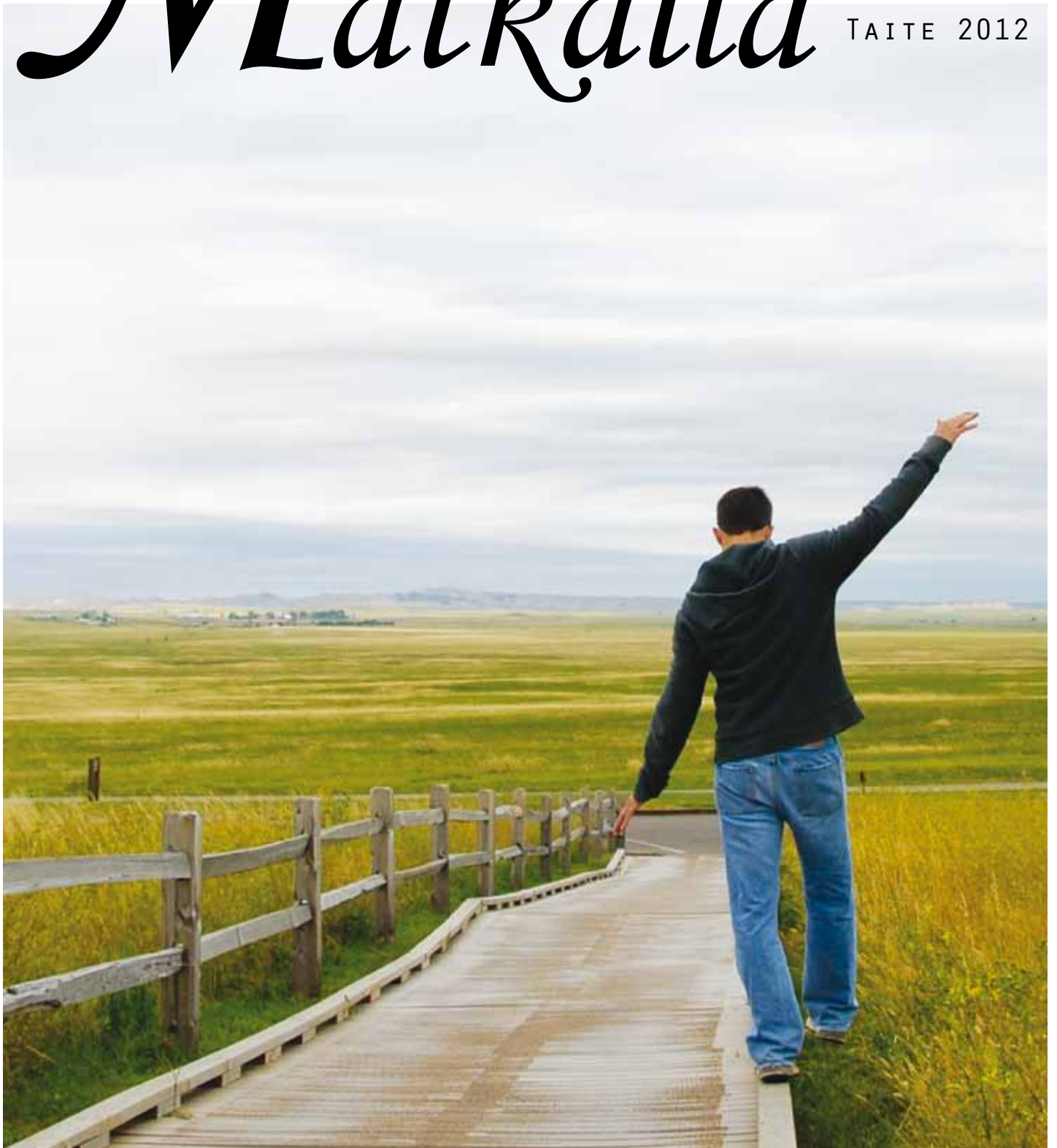

VÄÄRÄ SUKUPUOLI
TUNTEMATTOMAN KYYYDISSÄ

2213 KILOMETRIÄ
LAUKUN KERTOMAA

Matkalla

TAITE 2012

Pääkirjoitus

8

Elämä voi yllättää. Kaikkein tärkeimmät hetket osuvat usein kohdalle, kun niitä vähiten odottaa. Opiskelijavaihto saattaa muuttua loppuelämän kestäväksi rakkaustarinaksi tai pikaiseksi tarkoitettu vierailu sairaalassa elämänkumppanin selviämistaisteluksi.

Joskus kaikki ennalta suunniteltu romahtaa. Onneksi vanhojen suunnitelmien romuttuessa elämä voi ottaa kurssin kohti uutta, ehkä jopa parempaa suuntaa.

Elämä on matka, jonka suunnittelemiseen emme voi käyttää internetin lentohakukoneita. Lähdemme matkaamaan summamutikassa johonkin suuntaan, pysähtelemme ja lopulta huomaamme olevamme aivan jossain muualla kuin alun perin oli tarkoitus.

16

Omaan elämäänsä voi hakea toki selkeyttä myös ottamalla etäisyyttä kaikkeen tuttuun. Silloin voi ostaa menolipun jonnekin kauas.

Aina itseään ei tietenkään tarvitse lähteä etsimään aasialaisilta joogareititeltä, tutustuminen ihan kotikontuihinkin saattaa yllättää. Peukalokyydillä matkustaessa saattaa tutustua ihmisiin, joista ei muuten edes tietäisi.

Matkalla – Taite 2012 -lehti tarjoaa sinulle matkoja niin maailmaan kuin ihmismieleenkin. Tässä lehdessä kerrotaan muun muassa mistä Itävallassa saa taatusti ilmaista olutta ja mitä patologi ajattelee kuolemasta.

22

Tervetuloa kanssamme matkalle!

Laura K

30

TOIMITUS

PÄÄTOIMITTAJA LAURA KUIVALAHTI TOIMITUSSIHTEERI NINA KOLEHMAINEN

KUVATOIMITTAJA EERO MÄNTYMAA

ULKOASUTOIMITUS JOHANNA LATVALA, MINNA PULLI, VIRVAMARIA TOIKKA

KADULLA

Jyväskylän keskusta on täynnä erilaisia matkoja.

KAIPUU

Minne tahansa muualle. Olli-Pekka Paajanen haluaa pois Suomesta.

PÄÄTÖS

Miehensä kuoltua Kirsi Hyväkkö ryhtyi saattohoitajaksi, ja kolme muuta tarinaa kuolemasta.

KAUKANA

Miten lomakohteiden asukkaat viettävät aikaansa, kun turisti eivät ole paikalla?

TÄSSÄ LEHDESSÄ

2 PÄÄKIRJOITUS 4 RAKAS LÖYTYI VAIHDOSTA

10 MIES, EI NAINEN 15 IKUINEN NUORUUS 26 PEUKALO PYSTYYN

34 MATKUSTELUSTA 35 LAUKKU KUIN KANTAJANSA

ELÄMÄÄ NELJÄN VUOKON SYKLEISSÄ

Maija Aaltonen ja Maximilian Hüller tapaavat kerran kuukaudessa. Siitä huolimatta he ovat osa toistensa elämää vuorokauden ympäri.

TEKSTI JA KUVAT MINNA PULLI

Kolme viikkoa on kulunut. Neljäs ja paras viikko on meneillään. Keskustelu käy kuumana: kumpi tapasi kumman?

Suomalainen Maija Aaltonen ja saksalainen **Maximilian Hüller** ovat seurustelleet nyt puoli vuotta. He tapasivat ollessaan vaihdossa Hollannissa.

Pariskunnasta on tullut korvaamaton osa toistensa arkea. He tietävät milloin toinen herää, mitä toinen pukee aamulla päälleen ja missä toinen kulkee milloinkin.

Yksi asia kuitenkin erottaa heidät monista muista pareista. Kun he aamulla heräävät saman herätyskellon soidessa, välimatkalla heidän välillään on linnuntietä hiukan yli 2 000 kilometriä.

Kaukosuhde. Kuinka se käytännössä toimii? Kuinka usein pitäisi nähdä? Kuinka elää omaa elämäänsä kumppanin ollessa monen tuhannen kilometrin päässä? Entä kuinka pitää kiinni arjen rutiineista, kun toinen on käymässä?

Keskustelupalstat ovat täynnä viestejä, joissa ihmiset etsivät epätoivoisesti vastauksia näihin ja muihin heidän mieltään askarruttaviin kysymyksiin.

Aaltonen ja Hüller ovat ratkaisseet kaukosuhteeseen liittyvät ongelmat omalla tavallaan. He lentävät neljän viikon välein vuorotellen toistensa luokse. Loput

kolme viikkoa he ovat yhteydessä jatkuvasti muun muassa Skypen ja puhelimen välityksellä.

–Lähetämme toisillemme aamulla kuvan päivän vaatteistamme, juttelemme joka ilta Skypeä. Viime aikoina olemme jopa nukkuneet Skype auki, joten heräämme molemmat yhdessä toisen herätyskellon soidessa, Aaltonen kertoo.

Silti kaukosuhteessa eläminen vaatii veronsa. Aika kuluu hitaasti ja välillä ikävä vie voiton.

– Viimeiset päivät ennen kuin näemme menevät tuskallisen hitaasti. Joka kerta, kun hyvästelemme, niin itkemme. Seuraavien päivien aikana en jaksaisi tehdä mitään tai nähdä ketään, Aaltonen sanoo surullisena.

Yksin ollessaan molemmat keskittyvät kouluun ja töihin. Hüller on jopa onnistunut täyttämään päivänsä niin taidokkaasti, että hänelle ei jää aikaa juuri muuhun kuin nukkumiseen.

– Menen koulusta suoraan töihin ja töiden jälkeen lähes suoraan nukkumaan. Aika kuluu silloin nopeammin. Töissä minun on pakko keskittyä, mutta vaikeaa se on.

Molemmat tuntuvatkin elävän vain yhteistä aikaansa varten.

–Elämme tavallaan neljän viikon sykleissä, Aaltonen toteaa.

Vaikeuksista ja ikävästä huolimatta Aaltonen ja Hüller

ovat kuitenkin sitoutuneet yhteiseen tulevaisuuteen. He päättivät jo alusta alkaen tehdä kaikkensa suhteensa eteen.

– Pohdimme heti alussa, onko tässä järkeä ja saammeko tämän toimimaan. Monet sanoivat, että meidän ei kannata kiintyä toisiimme, koska vaihdon loppuessa joudumme erillemme, Aaltonen kertoo.

Varoitukset kaikuivat kuitenkin kuuroille korville. Pariskunta alkoi seurustella puolesta välissä viisi kuukautta kestänyttä vaihtoon, josta viimeiset viikot he asuivat käytännössä yhdessä.

–Kaiken sen ajan, kun en ollut koulussa, vietin Maxin kanssa, Aaltonen sanoo.

Suunnitelmat muutamaksi seuraavaksi vuodeksi Aaltonen ja Hüller tekivät jo ennen, kun palasivat kotimaihinsa.

Tarkoituksena on, että kuluva vuosi olisi ainoa, jonka he viettäisivät erossa. Hüller on hake-massa vaihtoa suomalaiseen yliopistoon.

”Olemme jopa nukkuneet Skype auki.

Vaihdon onnistuessa pariskunta saisi viettää arkea ilman lentolippuja ja matkalaukkuja.

– Olemme sopineet, että muutamme molemmat valmistumisen jälkeen Saksaan, Aaltonen lisää.

Kummatkin tuntuvat uskovan, että heidän yhteinen tulevaisuutensa onnistuu. Keskinäinen luottamus ja rakkaus ovat voittaneet kaikki tähänastiset vastoinkäymiset.

– En ole ikinä tuntenut ketään kohtaan näin. Maija on ensirakkauteni ja hän on muuttanut minut. Maija on myös ensimmäinen tyttöystäväni, jonka olen vienyt tapaamaan perhettäni, Hüller tunnustaa.

Suomessa viettämiensä viikkojen

”Viimeiset päivät ennen kuin näemme menevät tuskallisen hitaasti.

aikana pariskunta on vierailut myös Aaltosen perheen luona.

Molempien vanhemmat ovatkin hyväksyneet nuorten päätöksen rakentaa yhteistä elämää samassa maassa.

Aaltosen perheessä tilanne on entuudestaan tuttu: Maija Aaltonen seuraa isosiskonsa jalanjäljissä.

– **Tapasimme Islannissa** Reykjavikissa ollessamme molemmat neljän kuukauden opiskelijavaihdossa. Asuimme samassa opiskelija-asuntolassa ja tapasimme siellä, **Piia Aaltonen** kertoo kuvaillessaan ensimetrejä nykyisen avomiehensä kanssa.

Pariskunta seurusteli kolme ensimmäistä vuotta matkustaen tiiviisti Suomen ja Ranskan välillä.

Piia Aaltonen muutti vihdoinkin Ranskaan kuluvan vuoden keväällä.

Vaikka ratkaisu ei ollut nuorelle naiselle helppo, hän ei ole katunut päätöstään.

– Ranska valikoitui asuinpaikaksi pääasiassa poikaystäväni vakinaisen työsuhteen perusteella. Itse ulkomailla asuminen ei kuitenkaan tuntunut ongelmalta, koska olin jo asunut ulkomailla kahteen otteeseen. Eniten mietitytti,

miten menestyisin siellä työelämässä.

Tällä hetkellä Aaltonen työskentelee satunnaisesti ja etsii samalla vakituista työpaikkaa. Yhteinen arki avomiehen kanssa sujuu kuitenkin hyvin ja Aaltonen on löytänyt ympärilleen muitakin tukihenkilöitä.

– Tutustuin ensimmäisessä työpaikassani muutamaa suomalaiseseen, joiden kanssa on hauska toisinaan nauttia Pariisin kahviloista ja puida Ranskan ihania ja toisaalta ärsyttäviä puolia.

Parin vuoden kuluttua Maija Aaltonen seuraa isosiskonsa jalanjäljissä ja muuttaa asumaan ulkomaille.

Muuttoon on kuitenkin vielä aikaa eikä tulevaisuus ei paina tällä hetkellä tuoreen pariskunnan mieltä.

Ainoa ongelma, johon he eivät löydä vastausta on se, kumpi heistä löysi kumman.

– Minä menin kysymään netin salasanaa. Kun koputin oven, Max avasi, joten minä löysin hänet, Aaltonen kertoo.

– Mutta minä avasin sen oven ja löysin Maijan oven takaa, Hüller kiirehtii vastaamaan juuri ennen kuin he molemmat alkavat nauraa. ●

Lasse Kurtti

– En ole matkalla, ainoastaan menossa töihin. Jos lähdän matkalle, menen jonnekin kauas. Matkalla ollaan aina hyvällä mielellä.

Marja Pyhälammilla

– En ole matkalla, olen menossa ruokatunnilta takaisin töihin. Työskentelen matkatoimistossa, joten matkakuume on koko ajan melko kova.

Joel Telkkä

– Olen työmatkalla. Matkaa teen erittäin hyvällä mielellä, koska työnantaja käskää sanoa niin.

Tuukka Järventausta

– Olen matkalla eteenpäin. Fiilikset matkaa kohtaan ovat hyvin vaihtelevat.

Yrjö Poikolainen

– Olen kova matkustamaan, mutta nyt en ole matkalla, vaan ainoastaan vaimoani vastassa. Tämäkin on ihan mieluista hommaa.

Marja-Leena Kallio

– En saa matkustaa hetkeen, koska olin leikkauksessa. Se on harmi, sillä rakastan matkustamista. Olen työskennellyt matkaoppaana ulkomailla 10 vuotta, vaeltanut Nepalissa ja snorklannut useissa merissä.

OLETKO MATKALLA?

TEKSTI JOHANNA LATVALA, KUVAT MINNA PULLI

Tuukka Perhoniemi

– Olen avaruusrekkamies matkallaan. Kierrän avaruusrekalla kaksi viikkoa pitkin Suomea. Matkaa taiteaan iloisena, mielteliäänä ja täynnä tarmoa. Matkustaminen on kivaa.

Elisa Riecki

– Juuri nyt en ole matkalla. Ajattelen matkaa erityisenä asiana, tämä on tällaista arkipäiväistä edestakaisin kulkemista.

Ari Autio

– Olen päättymättömällä matkalla. Matkaa kuljen mentaliteetilla ”leuka rintaan ja kohti uusia pettymyksiä”.

TOSIELÄMÄN
KOE

Viikkoa ennen äitienpäivää, aivan yllättäen, Larin äiti kuoli. Suru nostatti myrskyn, joka tyyntyessään muutti oikeastaan kaiken.

TEKSTI NINA KOLEHMAINEN, KUVAT EERO MÄNTYMAA JA MIKA-MATTI TASKINEN

Aiti kuoli vuonna 2007. **Larin** elämä oli silloin suunnilleen järjestyksessä ja arki tavallisen harmaata. Hän oli valmis insinööri ja tutkijana ammattikorkeakoulussa Joensuussa. Kolmekymppiset hämöttivät heinäkuussa.

–Se oli shokki, Lari kertoo.

–Mikään ei viitannut siihen, että hänen lähtönsä olisi lähellä.

Kuolema pysäytti. Paha olo oli seurannut Larin mukana koko elämän, saanut vaihtamaan ammattia ja paikkakuntaa useampaan kertaan.

Nyt hän joutui perimmäisten kysymysten äärelle: kuinka kauan vielä olen täällä, mitä teen ajalla joka minulle on annettu.

Ensin vaihtui ammatti. Iso muovitekniikka-alan yritys lähti Joensuusta eikä alan koulutusohjelman tutkijalla ollut enää varmaa rahoitusta. Lari ei ollut tyytyväinen elämäntilanteeseensa, joten muutos ei tullut täysin vastentahtoisesti. Hän lähti opiskelemaan linja-autonkuljettajaksi.

Sen myötä muuttui kaupunki, sillä saman vuoden joulukuussa hän oli muuttanut Kuopioon bussikuskiksi.

Sitten tuli usko.

Pitkä masennus oli juuri talttu-

massa siedettäväksi mielialälääkkeiden ja keskustelujen avulla.

–Minulle tuli valtava synnintunto, Lari kertoo.

–Miksi minun, huonon ja paskan ihmisen, kaikkea pahaakaan tehneen, annetaan parantua.

Aiemmin uskonto oli ollut taupauskoivaisen perheen lapselle sitä normaalia suomalaista taupauskovaisuutta: kasteita, häitä, jouluja ja pääsiäisiä. Se ei tuntunut omalta.

Kun Lari heräsi aikuisiällä todella ajattelemaan suhdettaan Jumalaan, ortodoksisuus palasi mieleen pikkuhiljaa lukion uskonnontunneilta.

Hän alkoi käydä jumalanpalveluksissa ja lukea ortodoksista kirjallisuutta.

Uskonto juurrutti vieraaseen kaupunkiin ja helpotti vaikealta tuntuvaa oloa. Se tarjosi tavan katsoa maailmaa. Seurakunnasta tuli perhe.

Ortodoksisen tavan mukaan Lari sai valita itselleen rippi-isän, joka toimi eräänlaisena hengellisenä ohjaajana. Rippi-isän tehtävä on huolehtia, ettei kenenkään hätä jää huomaamatta. Keskustelut alkoivat pian kulkea syvällä.

– Aloin pohdiskella miksi minulla on edelleen jatkuvasti paha olla. Miksi pelkään ihmisiä, miksi

pelkään jopa itseäni, Lari kertoo.

– Silmät avautuivat, kuin olisin yhtäkkiä havahtunut. Näin sen täytyy olla! Olen mies, en nainen.

Tavallaan siitä oli ollut merkkejä aina, jos olisi osannut katsoa. Lapsena hän leikki mielellään autoilla ja pyssyillä. Häntä luultiin usein pojaksi.

Kerrankin eräs tuttu rouva tokaisi, että tuollehan pitäisi tehdä puusta pippeli.

Lapsesta ajatus kuulosti hyvältä, mutta vanhempien ilmeet kertoivat, ettei asiasta kannattanut keskustella sen enempää. Silloin Lari ei ajatellut asiaa sen tarkemmin. Hänellä oli tytön nimi, tytön vartalo ja tytön sukupuoli: hän oli tyttö, vaikka se ei oikealta tuntunutkaan.

Murrosikäisenä hän huomasi tykkäävänsä toisista tytöistä ja ajatteli sen selittävän kaiken.

Epämääräinen, vellova ahdistus seurasi silti kaikkialle. Lari ei osannut yhdistää sitä sukupuoliensa, vaikka näytti edelleen poikamaiselta.

Hän nautti salaa, jos häntä luultiin biologisesti mieheksi ja ajettiin pois naisten vessasta. Palaset eivät kuitenkaan osuneet yhteen.

– Minun oli yksiselitteisen paha olla, hän muistelee.

– Se seurasi kaikkialle, eikä jättänyt rauhaan. Sen takia vahdoin työpaikkaa ja kaupunkia monta kertaa.

Ajatus väärään sukupuoleen syntymisestä ei kiteytynyt hetkessä. Aluksi hän pelkäsi seonneensa – ehkä ajatukset väärästä sukupuolesta olivat skitsofrenian alkua.

Lari marssi terveyskeskukseen, jonka lääkäri lähetti hänet Kuopion psykiatrian keskuskeskukseen toiselle lääkärille. Hänelle kirjoitettiin lähete Tampereelle, jossa sijaitsee Suomen toinen transpoliklinikka, paikka sukupuoliristiriidan tutkimuksille.

Prosessi, kuten transsukupuoliset tutkivaa hoitovaihetta kutsuvat, on monelle rankka.

Se tarkoittaa montaa eri asiantuntijaa psykiatrista gynekologiin. Se on musteläikkätestejä, masennusmittareita, satoja liuskoja täytettäviä papereita ja in-

tiimejä haastatteluja. Tuntuuko pääsi ympärillä olevan vanne? Leikitkö autoilla lapsena? Oliko sinusta koskaan kivaa laittaa mekkoa päälle? Miten käyttäydyt seksuaalisissa tilanteissa?

Kaksi vuotta kestäneiden tutkimusten jälkeen Lari sai diagnoosin. Siinä vaiheessa viimeisetkin pelot sekoamisesta olivat kadonneet.

– On hyvä, että asiantuntijat tutkivat, että kaikki on kunnossa pään sisällä. He pystyivät sanomaan, että olen oikealla asialla, Lari toteaa.

– Se oli välttämätön jakso, joka oli pakko käydä läpi.

Lääkärit ja psykologit olivat nähneet monta hänen kaltaistaan: mieleltään terve, vain väärässä biologisessa vartalossa. Kun palaset viimein loksahtelivat paikoilleen, transsukupuolisuuden hyväksyminen ei ollut vaikeaa. Eniten hän epäroï läheistensä suhtautumista. – Pelkäsin hyväksytäänkö minut

tällaisena. Kääntävätkö kaikki selkensä? Onko minulla enää perhettä, sukua tai ystäviä?

Rippi-isä sai tietää ensimmäisten joukossa. Vastaanotto seurakunnassa oli edelleen lämmin ja hyväksyvä.

Ortodoksisella kirkolla ei ole virallista kantaa sukupuoltaan korjanneisiin, eikä Kuopion seurakunta nähnyt Larissa mitään vikaa. Myös lähisuku otti uutisen vastaan tyynesti.

– Isä ja sisko kertoivat, että olivat nähneet asian jo monta vuotta sitten. Itselleni asian myöntäminen kesti pidempään.

Kun nimen sai vaihtaa, Laura Pauliinasta tuli Lari Herman. Toinen nimi tulee ortodoksiselta pyhittäjä Herman Solovetskilaiselta, jonka muistopäivää vietetään Larin syntymäpäivänä.

Solovetskin luostarin perustaneen miehen kanssa päivän jakaminen sopii Larille.

” Maailmassa
yksin
eläminen on
itsestä.
Minulle
vaihtoehdot
ovat avioliitto
tai luostari.

Hän on alkanut miettiä luostari-
kilvoitusta.

Kymmenisen vuotta kestänyt pa-
risuhde päättyi eroon, mutta Lari
ei tiedä haluaisiko edes uutta pa-
risuhdetta.

– Maailmassa yksin eläminen
on itsekästä. Minulle luostari voi-
si olla oikeampi paikka.

Siihen päätökseen tarvitaan ai-
kaa. Kiire ei ole, vieläkään. Kaik-
ki muukin muuttuu pikkuhiljaa.
Se myllerrys, joka alkoi toukokui-
sena sunnuntaina viisi vuotta sit-
ten, on alkanut asettua uomiinsa.

Vartalo korjaantuu pikkuhiljaa
oikean näköiseksi. Testostero-
ni sulattaa pois rasvaa, kadottaa
lantion ja kasvattaa karvoja. Kas-
voista tulee jyrkemmät, ääni sy-
venee.

Kaikki muutos ei ole ul-
koista. Lari kertoo rohkeu-
tensa kasvaneen pikkuhiljaa.
– Aiemmin olin liian kiltti. En
uskaltanut rikkoa rajoja. En silti
sanoisi, että transsukupuolisuus
on erityisesti rajojen rikkomista.
Tein vain sen, mikä piti tehdä.

– Olen rauhallisempi nyt. Tyy-
nempi ja eheämpi. Se on sekä
transprosessin että kirkkoon liit-
tymisen ansiota. Rippi-isääni en
voi kiittää tarpeeksi.

Maailma on muuttunut. Vie-
lä viisi, kymmenen vuotta sitten
transsukupuolisia ei näkynyt tai
kuulunut. Nyt yhä useampi suku-
puoltaan korjannut uskaltaa tulla
esille omilla nimillään ja kasvoil-
laan. Se on vaikuttanut myös yleis-
siin asenteisiin.

Lari ei ole koskaan kuullut
mitään negatiivista kehonsa kor-
jaamisesta. Hän ajaa edelleen
linja-autoa Kuopiossa, samassa
työpaikassa kuin ennen proses-
sia.

– Jos ihminen on ihan taval-
linen ja perusmukava, niin har-
voinpa ihmiset suoraan tulevat
vittuilemaan. Metsä vastaa niin
kuin sinne huudetaan.

Matka on virallisesti pian ohi.
Viimeinen askel odottaa Helsin-
gissä. Vielä yhden psykiatriverai-

lun jälkeen Larin henkilötunnuk-
sen loppuosa korjataan miehen
tunnukseksi.

Sen jälkeen hän on mies kaik-
kien virallisten papereiden mu-
kaan. Sairausluokitus pysyy hor-
monihoidon takia loppuelämän.

Epävirallisesti tämä kaikki on
vasta alkua. Uskonto valaisee tie-
tä tulevaan.

– Ajattelen, että tämä elämän
matka on annettu meille pääsy-
kokeeksi iankaikkisuuteen, Lari
toteaa.

– Matka jatkuu niin kauan,
kunnes lähdän tästä elämästä ja
siirryn tuonilmaisiiin.

Juuri nyt ja tässä kaikki on aika
hyvin. Kaikki menee koko ajan
parempaan suuntaan.

Lari uskaltaa epäillä, että saat-
taa olla jopa onnellinen nykyään.

Ehkä. Sitä pitää miettiä.

– Toivon, että olisin löytänyt
oman paikkani elämässä, hän
pohtii.

– Että ajelehtiminen loppuisi.
Ja että minulla olisi pitkä parta. ●

*Haastateltava esiintyy etunimillään omasta pyynnöstään.
Kuvan henkilö ei löyty juttuun.*

TRANSUKUPOOLISUUS

Sukupuolen korjaus tarkoittaa, että ihminen saa lääketieteellistä apua kehon piirteiden naisellistamiseen tai miehistämiseen ja juridisen vahvistuksen omaksi kokemalleen sukupuolelle. Suomessa sukupuolen korjausta säätelee laki.

Hoitoprosessi alkaa psykiatrisella diagnoosi- ja seurantatutkimuksella, jossa sukupuolen ristiriita todetaan joko Helsingin tai Tampereen yliopistollisessa keskussairaalassa. Seurantajaksoa kutsutaan myös tosielämän kokeeksi. Sen aikana transsukupuolisen odotetaan mukautuvan oikeaksi kokemansa sukupuolen rooliin. Prosessi kestää nopeimmillaan noin kaksi vuotta.

Transsukupuolisuus ei ole mielisairaus. Se on sairausluokituksessa pääasiassa siksi, että sukupuoliristiriidasta kärsivät saisivat apua julkiselta taholta.

Muuttuneet mallit

Kuvassa oli puuväreillä taiteiltu teos, joka piirrettiin kymmenen vuotta sitten.

Kuva esitti vuotta 2012. A4-paperille oli tuherretty talo, auto, lapsi, mies ja koira – ehkä se tyypillisin suomalainen unelma.

Nuo haaveet piirsin minä, mutta ne kertoivat enemmän 14-vuotiaan persoonattomuudesta kuin itsestäni. Ehkä myös siitä, että elin nuoruusvuosieni huoletonta alkutaipaletta.

Tärkeämpää silloin olivat hämyiset illat puistossa ja draamantäyteiset ihmissuhteet kuin tulevaisuuden suunnitelmat.

Ei tarvinnut ajatella, mitä oikeasti tekisi elämälään, kun äidin lihapatojen äärestä ei tarvinnut vielä lähteä ja todellinen aikuistuminen oli kaukana.

Paria vuotta myöhemmin tulevaisuutta oli ollut pakko miettiä, ainakin päättämällä menisikö ammattikouluun vai jatkaisiko pönttöystä lukiossa.

Nuoruus on tutkimusten perusteella pidentynyt. Ihmisten fyysinen kehitys alkaa yhä aiemmin ja opiskelut venyvät pitkälle kolmenkymppin puolelle.

Samalla nuorten unelmat ovat muuttuneet. Vain pieni osa 24-vuotiaista on perustanut perheen, rakennuttanut talon ja maksanut farmariauton lainanlyhennyksiä. Eikä kukaan kavereistanikaan joudu maksamaan vanhanpiian veroa.

Päälle parikymppiset haaveilevat työurasta, tehtävistä joihin voi itse vaikuttaa ja matkustamisesta. Lapsikin korvataan yhä useammin kotitekoisella eläintarhalla.

Opiskelijakortin heittämistä pois lompakosta vitkutellaan, koska elämää ilman alennuksia pidetään tuhoon tuomittuna.

Tuskin olemme henkisesti epäkypsempiä kuin meidän vanhempamme, mutta olemme ymmärtäneet nuoruuden mahdollisuutena.

Vaikka tavallisesti haluamme kaiken heti ja nyt, tässä asiassa sukupolvemme osaa relata.

Haluamme pystyä vaikuttamaan työhömmе ja yksityiselämäämmе, emmekä kulje jonkun toisen tekemien suunnitelmien mukaan.

Peter Pania leikkii yhä useampi. En tunnusta kuuluvani heihin, vaikka pelkään sitoutumista.

Niin kauan kuin olen vastuussa vain itselleni, suunnitelmat voi laittaa uusiksi parin vuoden välein.

Koska piirustuksessa ei ollut minun unelmani, ei häitää että se jäi toteutumatta.

Jos tänään piirtäisin unelmani kymmenen vuoden päähän, niihin voisi mahtua omakotitalo, uusi auto ja koiran rinnalle lapsikin.

Ehkä silloin olen tarpeeksi vanha aikuisten elämään, sillä aika moni muukin ikäluokastani olisi.

MIKSI ME HALUAMME TÄÄLTÄ POIS?

Olli-Pekka Paajanen on yksi niistä
160 000 suomalaisesta, jotka
vaihtavat tammikuussa maisemaa.

TEKSTI EERO MÄNTYMAA
KUVAT EERO MÄNTYMAA JA OLLI-PEKKA PAAJASEN KOTIALBUMI

Olli-Pekka Paajanen, 22, kertoo ensimmäisen matkamuistonsa.

– Olin viisi, kuusivuotias. Olimme isän kanssa purjehtimassa jossakin Välimerellä. Olin oksentanut pari päivää. Pääsimme vihdoinkin satamaan, johonkin idylliseen kalastajakylään. Näin paikalliset markkinat, miten kalastajat tappoivat mustekaloja hakkaamalla niitä laituria vasten. Pikkupojalle kaikkea mielenkiintoista, Paajanen muistelee.

Paajanen katsoo kaksionsa ikkunasta. Ulkona elementtitalot kilpailevat harmaudessa suomalaisen lokakuupäivän kanssa. Paajanen asuu Jyväskylän Kortepohjan ylioppilaskylän P-rakennuksessa, jota kutsutaan neuvostomaisen arkkitehtuurinsa vuoksi myös DDR:ksi. Opiskelija ei ole ehtinyt kiintyä kämppäänsä – koti on vuoden kolmas. Kohta Paajanen jättää senkin.

Hän lähtee matkalle, tällä kertaa Kaakkois-Aasiaan.

Ensin Thaimaahan, sitten Kambodžaan, Laosiin ja lopulta

Etelä-Kiinaan. Suunnitelmia on sen verran, että Paajanen tietää vain suurin piirtein ne maat johon hän on menossa.

Kun hän sitten huhtikuussa palaa tyttöystävänsä kanssa Suomeen, heillä ei ole työtä, rahaa, tai asuntoa. Se ei tällä hetkellä huoleta.

– Ei sillä ole merkitystä. Kämppejä ja tavaroita tulee ja menee.

Tärkeintä on että lähtee.

Paajanen ei ole ajatuksineen yksin. Suomalaiset matkustavat koko ajan enemmän, pidemmälle ja pidempään.

– Sitä on tullut arkipäiväistä, sanoo Tilastokeskuksen matkailutilastoista vastaava **Taru**

Tamminen.

Vuonna 2003 suomalaiset tekivät ulkomaille 2,6 miljonaan vapaa-ajanmatkaa, joiden aikana yövyttiin koteissa.

Viime vuonna matkoja tehtiin 4,3 miljoonaa. Talouden heilahtelutkaan eivät vähennä matkustusintoa.

– Taantumien alkaessa vuonna

2008 talousviisaat sanoivat, että ulkomaanmatkailu tulee vähentymään. Kävikin täysin päinvastoin, Tamminen huomauttaa.

Mitä on tapahtunut?

– Yksi syy on, että matkustelu on nykyisin niin paljon halvempaa, Tamminen sanoo.

Hän tietää mistä puhuu. Tilastokeskuksen mukaan ulkomaille tehtyjen lentojen hinnat ovat nousseet parin viime vuosikymmenen aikana noin 29 prosenttia, kun kuluttajahinnat ovat kaiken kaikkiaan nousseet 46 prosenttia.

Käytännössä lentolippujen hinnat eivät ole nousseet samaan tahtiin suomalaisten elintason kanssa. Matkalle lähdetään, koska se ylipäänsä on mahdollista. Muutos on tapahtunut sukupolven aikana.

– Vielä 80-luvulla oli iso asia lähteä Ruotsin-risteilylle. Ja esimerkiksi Amerikkaan ei tavallisesti tienaavalla ollut varaa lähteä, Tamminen muistelee.

Elintasokuilun syveneminen Suomen kaltaisten rikkaiden länsimaiden ja köyhien maiden välillä lisää matkustushaluja edelleen. Esimerkiksi Aasiaan, Oseaniaan ja Afrikan maihin tehdyt matkat ovat kaksinkertaistuneet parin vuosikymmenen aikana.

”**Matkustelu on nykyisin niin paljon halvempaa.**”

Pitkälle matkalle lähtö vaatii joitakin uhrauksia hyvintointivaltion kansalaiseltakin. Olli-Pekka Paajanen asui työstävänsä kanssa viime kesän alivuokratassa yksiössä. Kun muut lomailivat, he olivat töissä ja rahat laitettiin säästöön.

Mutta vaikka Kaakkois-Aasiassa matkustelu olisi kalliimpaa, matkalle lähdetäisiin joka tapauksessa.

–Sitten tehtäisiin vain lyhyempiä matkoja. Kyllä reissuun olisi silti päästävää. Se on tässä jo pidempään kutkuttanut.

Suomalaisten matkustusintoon on muitakin syitä kuin raha.

–Masentaa tämä kylmyys ja pimeys, Paajanen toteaa.

Hän tuijottaa ikkunasta ylioppilaskylän rakennuksia, joita sumu ei enää verhoa. Nyt sataa vettä.

–Enää en jostain syystä pidä talvistakaan. Kun tietää, että voisi olla paremmassakin paikassa. Ihmisiä ei ole tarkoitettu elämään kylmässä ja pimeässä.

Tilastokeskuksen tiedot osoittavat monen suomalaisen ajattelevan samoin. Koleat ja sateiset kelit lisäävät lämpimiin maihin tehtyjä matkoja.

Paajanen muistelee edellistä pidempää reissuaan.

Puolentoista kuukauden pituisesta matkasta Intiaan on jo aikaa. Paluu Suomeen oli masentava.

–Oli joulukuukuu, satoi lunta.

Menin Helsinki-Vantaalla bussiin.

Kun bussin ovi heilahtaa auki, niin sieltä ei kuulunutkaan ”hello sir, good afternoon”, vaan ”viisi viisikymmentä”.

Paajanen kaivelee silloisen kotiinpaluun nostattamia tunteita – paluuta harmaaseen ja turvalliseen kulttuuriin, jossa kukaan ei puhu juuri mitään.

–Ei sitä aina tarvitse herroilla, mutta tietty ystävällisyys täältä tuntuu puuttuvan. On totta kai myös hyviä asioita. Kun on nähnyt kurjuutta, niin huomaa, kuinka hyvin asiat täällä ovat. Ei tarvitse lahjoa poliisia tai sotilaita. Eikä jaksakaan hermostua siitä, kun juna on 10 minuuttia

myöhässä. Intiassa juna saattoi odottaa 11 tuntia. Suomessa ihmiset valittavat kaikenlaisesta turhasta.

Pitkältä reissulta palannut voi tuntea jäävänsä yksin mielipiteineen. Matkakokemuksista on vaikea kertoa sellaiselle, joka ei ole vastaavaa kokenut.

– Joku kysyy, että mikä oli parasta. Kun koko reissu on ollut yllätyksiä, iloa, pelkoa, lämpöä, hajuja, ääniä ja tunnelmia. Ei sitä toiselle pysty avaamaan.

Paajanen kertoo, että seuraava matka alkaa siintää mielessä jo pari kuukautta kotiin palaamisen jälkeen.

– Se on sellainen innostuksenomainen tunne. Kun ymmärtää, että olisi mahdollista lähteä jonnekin. Pois arkirutiineista, oppimaan uusia asioita. Saamaan uusia kokemuksia joka päivä. Siinä on joku jännitys: Entä jos lähtisikin? Sehän on mahdollista, Paajanen kuvailee.

Internetin keskustelupalstoilla matkailijat jakavat ohjeita ja vertaistukea kotiinpaluun aikaansaamaan kulttuurishokin työstämiseen. Englannin kielisillä foorumeilla puhutaan *post travel depressionista*, matkan jälkeisestä masennuksesta.

”Toisten on vaikeampi pysyä paikoillaan ja sietää arkielämää.

Ylh. Olli-Pekka Paajanen loikoilee riippumatolla Karnatakassa, Intiassa.

Vas. Olli-Pekka Paajanen maistaa vettä Almatyjärvestä, Kazakstanissa. Taustalla Himalajan vuoristoa.

- Majoituimme vanhassa Neuvostoliiton aikaan rakennetussa avaruuskeskuksessa ja aterioimme sotilaiden ja muun henkilökunnan kanssa. Se oli hieno reissu.

–Kyllä se ihan hyvin kuvaa sitä olotilaa. Se on sellaista kai-puuta takaisin, Paajanen sanoo hetken sanayhdistelmää mietittyään.

Psykiatrin mielestä termi on turhan huolettomasti vakiintunut puhekieleen.

–Masennusoireyhtymä on psykiatrinen diagnoosi. Kuvailisin ilmiötä pikemminkin depressiiviseksi affektiksi, ohimeneväksi tunnetilaksi, joka on sävyllään melankolinen, sanoo Itä-Suomen yliopiston psykiatrian professori **Sari Lindeman**.

Lindeman ei ole törmännyt henkilöön, jonka olisi voinut diagnosoida masentuneen pelkän kotiinpaluun johdosta. Pieni alakulo mielekkään matkan jälkeen on sen sijaan täysin normaalia. Tuntemuksien voimakkuus on yksilöllistä.

–Toisten on vaikeampi pysyä paikoillaan ja sietää arkielämää.

Monista voi tuntua, että tavallinen arki ja proosa ei riitä, Lindeman pohtii.

–Mutta jos jonkun on jatkuvasti lähdettävä pois, niin tulee mieleen, että paetaanko siinä jotain ongelmia. Lomallahan elämä on hetkellisesti helpompaa.

Onko jatkuva matkustelu vain harmaan arjen ja velvollisuuksien välttelyä? Olli-Pekka Paajanen miettii kysymystä.

–Matkalla ei tarvitse huolehtia arkirutiineista. Ei tarvitse katsoa sähköpostia, postiluukusta ei tipahtelee laskuja. Se on vapauttavaa. Mutta eräänlaista pelkuruutta ja pakoa todellisuudesta se kyllä on. Suomeen palatessa toivoo, että voisi ottaa repun selkäänsä ja elää niin kuin siellä matkalla, hän tuumaa.

Paajasella tuntuu olevan jotain paikallaan pysymistä vastaan. Suomessa hän on vaihtanut

kaupunkia kahden tai kolmen vuoden välein. Jyväskyläkkin on tainnut tulla kahden ja puolen vuoden aikana jo nähtyä.

–Uudet paikat ja ihmiset kiinnostavat. Tuntemattomassa ympäristössä kiinnittää eri tavalla huomiota asioihin. Eikä juuri ehdi stressata. Kyllähän sitä voisi jonnekin asettuakin, mutta se tuntuisi jotenkin jämähtämiseltä, hän miettii.

Hieman tihkua voimakkaammin lankeava vesi kastelee edelleen Kortepohjan harmaata betonia. Paajanen juo loppuun teensä.

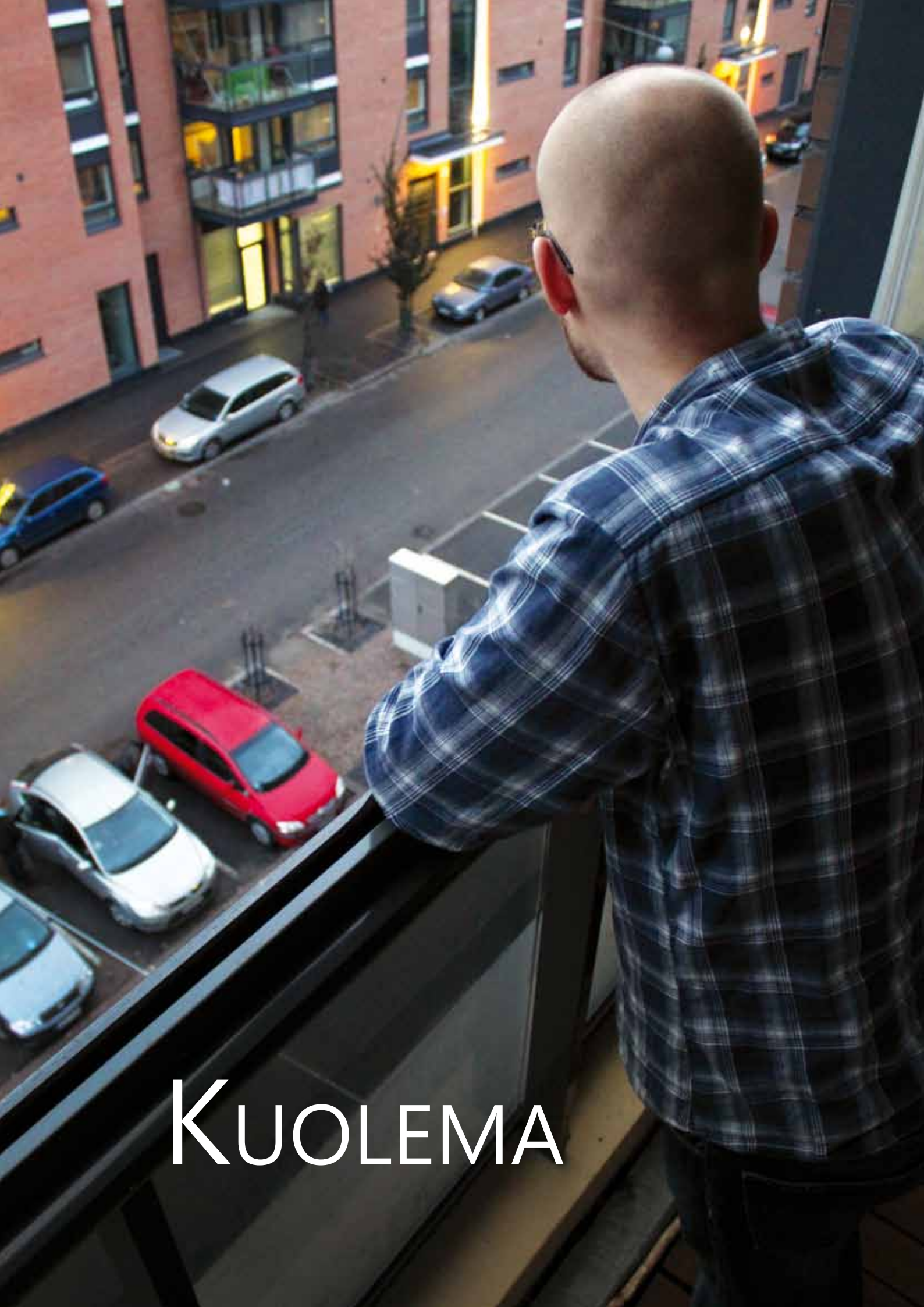
–Ei mulla huonosti asiat täällä ole. Eikä Suomessa varsinaisesti ole tylsää. Jossain muualla vaan voisi olla mielenkiintoisempaa.

Ehkä pakeneminen on huono sana selittämään matkustelijan motiiveja. Pikemminkin kyse on takaa-ajosta. ●

”Eräänlaista
pelkuruutta
ja pakoa
todellisuudesta
se kyllä on.

KUOLEMA

Viimeistä matkaa käsitellään suomalaisessa yhteiskunnassa hyvin varoen. Toinen sulkeutuu kuoreensa, toinen puhuu niin kauan kuin on tarve. Tässä neljä tarinaa siitä, miten kuolemasta selviää.

TEKSTI JA KUVAT VIRVAMARIA TOIKKA

Helsingin Kontulas-
sa kevät oli muut-
tumassa kesään
1980-luvun lopulla.
Lämmin sää houkutteli ihmisiä
ulos, sillä aurinko paistoi pitkälle
iltaan.

Kukaan ei kiinnittänyt huomiota naiseen, joka seisoj kerrostaloasuntonsa parvekkeella. Vasta mätkähdyksestä syntynyt ääni rikkoi lähiön rauhan, kun moniongelmaisen perheen äiti oli päättänyt päivänsä hyppäämällä asfalttiin. Nopeasti naisen ruumiin ympärille kerääntyi joukko ihmisiä.

Vähän kauempana tapahtumapaikasta oli myös kahdeksanvuotias **Ville Savin** ja tämän leikkiveri, joiden ensimmäinen kesäloma oli lähellä alkamistaan.

–Siihen kohtaan asfalttia, minhin nainen putosi, jäi pitkäksi aikaa tumma jälki. Se oli siinä ainakin koko kesän, Savin muistelee.

Suomessa kuolee vuosittain noin 50 000 ihmistä. Vuonna 2010 vähän alle tuhat teki itsemurhan.

Suomessa itsemurhakuolleisuus on kansainvälisillä mittareilla katsottuna huomattavan korkea. Itsemurhia tehdään eniten työikäisten keskuudessa, mutta näissä ikäluokissa tapaukset ovat

menneinä vuosikymmeninä vähentyneet. Elämänsä oman käden kautta päättää kahdessa kolmesta tapauksesta mies.

Kuoleman näkeminen muutti ekaluokkalaisen Savinin ajatusmaailmaa ja aiheutti pelkotiloja.

–Muistan itkeneeni, etten haluaisi kenenkään kuolevan. Pyysin isää jäämään vierelleni. Vaikka olin käynyt hautajaisissa, tapahtuma sai minut ajattelemaan kuolemaa eri tavalla kuin aikaisemmin.

Suuria arpia tapahtuma ei jättänyt, mutta vielä parikymmentä vuotta myöhemmin ilta on kirkkaana Savinin mielessä. Hänen tapansa käsitellä kuolemaa pohjautuu edelleen lapsena tehtyihin havaintoihin.

–Kun ei ollut minkäänlaista uskonnollista kasvatusta taivaasta, kuolema tuntui niin lopulliselta. Ymmärsin, että kaikki päättyy siihen, hän kertoo.

Kun ihminen kuolee, elintoiminnot lakkaavat. Sydän pysähtyy, veri ei kierrä, lihakset rentoutuvat ja alkavat sitten jäykistyä. Kuolleen ihmisen tunnistaa kalpeasta ihosta sekä tyhjistä ja sameasta katseesta.

Ruumiinlämpö laskee sisätiloissa noin asteen tunnissa, kyl-

missä oloissa huomattavasti nopeammin.

Turun yliopistollisessa keskussairaalassa patologina työskentelevälle **Jukka Laineelle** kuollut ihminen tarkoittaa sellaista, jolla ei ole ollut elintoimintoja enää kahteen tuntiin. Näin voidaan olla varmoja, ettei kyse ole valekuolemasta.

Laineella on takana pitkä ura, hän aloitti työskentelyn patologian laitoksella lähes 25 vuotta sitten. Laineen suhtautuminen kuolemaan on ammattimainen. Työt eivät seuraa häntä kotiin tai ruumiit kummittele unissa.

Uran alkutaipaleella oli kuitenkin toisin.

–Astuttuani ensimmäistä kertaa avaussaliin polvet löivät loukkua ja painajaisia kesti pari viikkoa. Unet olivat kuin hyvin tehdystä kauhuelokuvasta. Tulini töihin aina yöllä ja avattavana oli läheisiä tai minä itse. Tietenkin ruumiit heräsivät henkiin, Laine muistelee.

Uniensa avulla Laine käsitteli alitajuisesti pelkojaan, mutta tottui kuolleiden näkemiseen pian.

Vain kerran sen jälkeen patologit Laine on joutunut uudestaan käsittelemään kuoleman kohtauksista. Oikeuslääketieteen laitoksella Laine näki itsemurhan teh-

neitä ja väkivallan seurauksena kuolleita.

Vaikeat tapaukset palasivat jälleen hänen uniinsa, eikä silloin pari viikkoa riittänyt.

Moni kauhistelee hänen ammatinvalintaansa, mutta lasten patologiaan erikoistunut Laine pitää työstään.

– Puhun kuolemasta vain omaisten ja potilaita hoitaneiden kanssa. Myönnän ajattelevani läheisten kuolemaa myös lääketieteellisestä näkökulmasta, sillä se auttaa asian käsittelyssä.

Niin, Laine väittää kuolemansyyn selvittämisen helpottavan surutyötä, sillä se vähentää omaisten syyllisyydentunnetta ja auttaa ymmärtämään kuoleman mekanismeja.

Laineen mielestä suomalaiset eivät ole tottuneet kuolemaan, koska se on viety sairaaloiden ja laitosten seinien sisälle.

Kun asiasta on tehty mystisempää kuin se todellisuudessa onkaan, syntyy kuvitelmia. Jos vanhukset entisaikojen tapaan kuolisivat kotona, asiasta tulisi arkipäiväisempi ja sitä olisi helpompi käsitellä.

Työikäisen Kirsi Hyväkön puoliso menehtyi 2000-luvun puolivälissä syöpään Terhokodissa Helsingissä.

”Ruumiinavauksen voidaan ajatella olevan ihmisen sairaskertomuksen päätepiste.

Lasten patologi Jukka Laine aloittaa työnsä yleensä sisäelimestä ja siirtyy sitten tutkim

Maksasta löytyneet kasvaimet toivat miehelle nopeasti kuolemantuomion, sillä parannuskeinoa ei ollut. Ennen menehtymistään mies sairasti pari vuotta. Saattohoitovaiheessa Hyväköstä tuli miehensä omaishoitaja.

Viimeiset pari vuotta Hyväkö on työskennellyt samaisessa Terhokodissa, jossa mies lopulta kuoli.

– Mieheni saama saattohoito oli todella hyvää, joten halusin antaa samanlaisia ko-

kemuksia muille. Neljä vuotta mieheni kuoleman jälkeen aloitin lähihoitajan opinnot ja valmistuttuani olen työskennellyt saattohoitajana.

Saattohoitajan työssä kipujen lievittämisen lisäksi tärkeää on läsnäolo. Saattohoitaja voi lakata

potilaan kynnet, jutella hänen kanssaan tai lähteä seuraksi viikoksi reissulle kotiin.

Saattohoitokodissa kuolema on jatkuvasti läsnä. Toiset potilaista ovat osastolla viikkoja, mutta osa kuolee muutamassa tunnissa.

Kuolemasta tulee arkipäiväistä ja moni potilaista unohtuu saattohoitajien mielestä niin, ettei heitä enää kaksi viikkoa myöhemmin muista.

– Ei se aiheuta huonoa omaatuntoa. Tärkeintä on, että olemme läsnä ennen heidän kuolemaansa ja tuemme potilaita ja omaisia kaikessa, missä he apua tarvitsevat.

Koska Hyväkö menetti miehensä lisäksi isänsä samoihin aikoihin, hän osaa samaistua omaisten tunteisiin. Itse hän käsittelee kuolemaa puhumalla lä-

aan kalloa ja keskushermostoa.

hipiirilleen niin kauan, että hän tunsu olevansa valmis jatkamaan eteenpäin.

Mitä vanhemmaksi ihminen tulee, sitä luonnollisempaan kuolemaa pidetään. Surun määrällä tuskin on eroa, mutta vanhuksen kuolema on helpompi hyväksyä kuin vaikkapa lapsen tai nuoren.

Suomalaisten elinajanodote on kasvanut huimasti teollistumisen ja lääketieteen kehityksen vuoksi. Kun 1930-luvulla miehen elinajanodote oli 53 vuotta, 2010 syntyneen pojan pitäisi elää keskimäärin 76,7-vuotiaaksi. Vastaavat lukemat naisella ovat 59 ja 83,2.

Lokakuussa 82 vuotta täyttänyt **Leo Jarho** hautasi seitsemänvuotiaana sisarensa, kun tämä oli vastasyntynyt.

Sen jälkeen Jarho tottui näkemään kuolemaa säännöllisesti työskennellessään Kaunialan sotavammassairaalassa vaikeasti haavoittuneiden sotainvalidien parissa.

–Nuorena koemme olevamme kuolemattomia. Emme usko, että niin voi käydä meille. Minusta tätä kuvaa hyvin kohtaus Tuntemattomasta sotilaasta. Vasta 18-vuotias sotamies saa luodin sydämeensä ja kysyy toveriltaan ”kuolenko minä?” Nuorena kuolema tuntuu kaukaiselta, hän pohtii.

Vantaalla asuva Jarho on saatanut haudata ystäviään, työtovereita ja naapureita. Iän myötä kuolema on arkipäiväistynyt.

Kuolemantapaukset eivät enää yllätä.

–En pelkää kuolemaa, mutta se herättää ajatuksia. Yksin

jääminen on monille minun ikäluokkani ihmisille pahinta.

Patologin toimenpidehuone on tyhjä. Vieraisen oven takaa kuuluu poran ääni. Jollekin tehdään ruumiinavausta, patologi Jukka Laine kertoo.

Huoneessa tuoksuu samalta kuin yläasteen biologian luokassa. Ikkunasta tulee kalpeaa valoa.

Kuoleman voi aistia muutenkin kuin puunvärisestä arkusta, jonka kylkeen on kiinnitetty vainajan nimi.

Turun yliopistollisessa keskussairaalassa ruumiinavauksia riittää ainakin yksi vuoden jokaiselle päivälle. Laine aloittaa työnsä yleensä sisäelimestä ja siirtyy sitten tutkimaan kalloa ja keskushermostoa.

Lääketieteellisestä näkökulmasta ruumiinavauksen voidaan ajatella olevan ihmisen sairaskertomuksen päätepiste. ●

PEUKALOKYYDILLÄ

Tienposkessa näkee enää harvoin peukalo pystyssä odottavia matkalaisia. Liftaamista ei pidetä turvallisena, mutta toisaalta myös liftareita pelätään.

TEKSTI JA KUVAT LAURA KUIVALAHTI

On syksyinen sunnuntai. Taivas on pilvinen ja uhka saateesta leijuu maantien yllä. Seison siskoni **Lotan** kanssa bussipysäkillä Hämeenlinnan kupeessa.

Tarkoituksenamme on kiertää noin 70 kilometrin lenkki Hämeenlinnasta kauppakeskus Tuulososen ja Lammin kautta Janakkalaan, mistä palaamme takaisin Hämeenlinnaan.

Samaan aikaan kanssamme pysäkillä saapuu saunabussi. Kylpytakkeihin kietoutuneet ihmiset nousevat ulos ajoneuvosta jäähdyttelemään kipakoiden löylyjen jälkeen.

–Hei olemme liftaamassa Tuuloseen. Mahtuuko kyytiin? kysyn iloisilta saunojilta.

Bussi on täynnä, mutta eräs matkalaisista tulee opettamaan meille liftauksen saloja.

–Teidän pitää seistä lähempänä ajokaistaa. Eivät ne teidän päälle aja. Rohkeasti vaan! mies sinisessä kylpytakissaan kannustaa.

Hetken päästä pysäkki tyhjenee saunojista ja olemme jälleen kaksin.

Kokemattomalle peukalokyytiläiselle liftaamisen rankkuus tulee yllätyksenä. Peukaloa alkaa paleltaa ja käsikin väsy jo hetken odottamisen jälkeen. Ohiajaviin autojen ilmavirta tuntuu ikävästi kasvoilla.

Kaksi 10-tien varrella liftavaa tyttöä tuntuu olevan monen mielestä erikoinen näky. Päät kääntyilevät ohi ajavissa autoissa ja monet vilkuttavat, vaikkeivät pysähdykään poimimaan peukalokyytiläisiä matkaan.

Kahdenkymmenen minuutin odottelemisen jälkeen pysäkillä peruuttaa taksi. Ensimmäinen pysäytetty auto aiheuttaa häm-

mentyneen olotilan – mitä nyt tehdään?

–Olisimme menossa Tuuloseen. Pääseekö kyytiin? Siis ilmaiseksi? kysyn taksikusilta.

–Kyytiin vaan! sanoo lähes 30 vuotta taksia ajanut tuuloslainen **Reijo Salmi**.

Salmi kertoo ottavansa liftareita kyytiin aina kun heitä tienposkessa vain näkyy.

Armeija-aikoinaan hän liftasi itsekin. 40 vuotta sitten varusmiehet saivat helposti peukalokyytejä.

–Päysin kerran erään miesporukan kyydissä tänne maalle ja he tarjosivat juotavaa matkan ajan. Siitä sai hyvät pohjat lomalle. Se oli oikein rattoisa matka, Salmi muistelee.

Salmi lupaa ajaa meidät aina seuraavalle sopivalle bussipysäkillä asti. Lahden valtatie kupeessa vilkutamme Tuulokseen päin kurvaavalle taksille hyvästit.

Olen juuri saanut kameranjalan pystytettyä ja Lotta ottanut käteensä seuraavasta päämäärästämme kertovan lapun, kun valkoinen Nissan Sunny pysähtyy kohdallemme.

–Se oli toinen auto, joka ajoi ohitsemme iloitsee Lotta.

Kuka muka sanoi, että liftaaminen vie aikaa?

Vanhaa autoa ohjaa Virossa syntynyt, mutta jo yli viisi vuotta Suomessa asunut **Valev Valving**.

Katson kauhuissani vanhan auton kierrosmittaria, joka väpättää nopeaa vauhtia edestakaisin.

–Siitä ei kannata väliittää, Valving sanoo kysyessäni villiintyneestä mittarista.

Hänen mukaansa liftaaminen on Virossa yleisempää kuin Suomessa, vaikka

tienvarsilla näkee Virossakin entistä vähemmän pystyssä nököttäviä peukaloita.

–Monet yliopistossa opiskelevat menevät viikonloppuisin kotiin liftaamalla säästääkseen rahaa. Tämä on kaikille tiukkaa aikaa.

Myös Valving on joskus liftanut. Peukalokyytiin hän on turvautunut silloin kun bussit eivät kulje.

–Vanhemmat ihmiset puhuvat liftareille enemmän kuin nuoret. He kysyvät minne liftari on menossa ja niin edelleen, Valving sanoo.

Janakkalaan vievä tie ilmestyy näköpiiriin nopeammin kuin kukaan osasi arvata. Valving pysäyttää auton ja poseeraa kameralle rennosti Nissaniin nojaillen. Vuolaiden kiitosten jälkeen Valving kaasuttaa tiehensä ja alamme marssia peräkanaa kohti Janakkalaa.

Keskellä maaseutua kiemurteleva tie on hiljainen, autoja ei juuri kulje. Matkaa Janakkalaan on lähes 30 kilometriä.

–Jos pistämme juoksumarsiksi ehdimme Janakkalaan vielä ennen pimeää, valan toivoa Lottaan.

Joudumme patikoimaan sumusateessa onneksi vain kymmenen minuuttia, kunnes uudenkarhea

”Teidän pitää seistä lähempänä ajokaistaa. Eivät ne teidän päälle aja.

vuokra-auto pysähtyy tien laitaan.

– Olen menossa kaverini mökille. Pääsette kymmenisen kilometriä eteenpäin, jos se auttaa, huikkaa

toimittaja **Pertti**

Nyberg.

Nyberg ei ole ennen ottanut liftareita kyytiinsä, sillä hän ei omista autoa.

– Kyytiin vois ottaa kiltin näköisiä ihmisiä niin kuin te. Varmaan naisia mieluummin, mutta miksei kiltin näköisiä poikiakin, Nyberg pohjaa.

Hän myöntää, että on kuullut myös pelotteluja liftareiden ottamisesta kyytiin.

– Liftarithan ovat kauhuleffoissa normaalia materiaalia. En minä sellaista kuitenkaan tässä ajaessa mieli, Nyberg sanoo.

Tiemme kiireisen toimittajan kanssa erkanevat Kataloisten koululla. Bussipysäkki lainehtii vedestä eikä autoja kulje ohi.

– Kannattaa varmaan lähteä kävelemään. Sillä tavalla pääsemme edes vähän eteenpäin, sanoo Lotta.

Pieni epätoivo herää mielissämme. Seuraavaan suureen asutuskeskittymään on 20 kilometriä matkaa ja autoja suhahtelee ohi vain harvakseltaan. Suostuisikohan joku noutamaan meidät keskeltä peltoaukeaa, jos pimeä sattuu yllättämään?

Pelastus saapuu Toyota Corollan ja forssalaisen **Ritva Pullin** muodossa kaksikymmentä minuuttia myöhemmin.

Pulli on tulossa Sysmästä kyläilemästä ja suuntaa kotiinsa Kojjärvelle pieniä teitä pitkin maalaismaisemia ihailen.

”Kyytiin vois ottaa kiltin näköisiä ihmisiä niin kuin te.

Ylh. Maantiellä kulkee autoja hiljakseltaan. Lotan pitämän kyltin pitäisi helpottaa kyydin saamista. **Vas.** Ritva Pulli luottaa matkustellessaan paperikarttaan.

– Maakuntamatkailuun liftarit sopivat hyvin! Pulli iloitsee matkaseurasta.

Apukuskin paikalle Pulli on levittänyt perinteisen Suomen kartan. Hän ei halua luottaa navi-

Valev Valvingin mukaan Virossa etenkin yliopisto-opiskelijat liftaavat säästääkseen rahaa. Liftaaminen on tosin vähentynyt miehen synnyinmaassa viime vuosina.

gaattoreihin, hänen matkapuhelimensakin on mahdollisimman yksinkertaista mallia.

–Kun tiedän missä ilman-suunnat ovat, niin tiedän minne mennä. Älypuhelimien omistajat

eivät ehdi katsoa muuta kuin sitä. Kartan kanssa joutuu miettimään.

Pulli uskoo, että ihmiset ka-
dottavat navigaattorien myötä
nopeasti luottamuksen itseensä.
Joskus kartan kanssa saattaa
erehtyä, mutta aina voi kääntyä
takaisin.

Myös Pulli liftasi nuoruudessaan. Viimeisestä peukkukyydistä on kuitenkin vain vuosi aikaa. Tuolloin Pullia kuljettanut linja-auto hajosi kesken matkan.

–15 minuuttia odotin peukalo pystyssä ja sitten tuttu emäntä otti minut kyytiin. Turkuun piti päästä ja minähän pääsin.

Nykyään Pulli pyrkii ottamaan kaikki satunnaiset liftarit kyytiinsä. Naiskuskina hän joutuu kuitenkin joskus miettimään myös omaa turvallisuuttaan.

–Ehkä jos hämärällä tiellä on pimeä ihminen, niin voisin harkita, että otanko hänet kyytiin.

Puheenaiheet siirtyvät liftaamisesta kuorolauluun ja ohi viliseviin maisemiin. Tunnistamme vaihtelevalla menestyksellä Janakkalan nähtävyyksiä.

Pulli lupaa koukata suunnitelmistaan poiketen Hämeenlinnan kautta, jotta meidän ei tarvitse odottaa enää uutta kyytiä.

Pian Hämeenlinnan keskustan kerrostalot kohoavatkin jo edesämme.

–Tämä on tuttua seutua. Sukulaisiani on asunut täällä, Pulli kertoo.

Hyppäämme ulos Corollasta yhteensä kaksi tuntia ja 15 minuuttia kestäneen matkamme päätteeksi. Pulli kurkottaa vielä hyvästelemään meidät autonsa ikkunasta.

–Jatkakaa tytöt liftaamista ja levittäkää sen ilosanomaa. Niin ne autoilijatkin alkavat taas ottaa liftareita helpommin kyytiin. ●

PAIKALLISEN MATKASSA

Maanalaiset
asumukset Turkissa,
Liettuan vaaralliset
bussiasemat, Itävallan
kannabisoluet – paikalliset
tietävät, minne mennä ja
minne ei.

TEKSTI JOHANNA LATVALA

KUVAT JOHANNA LATVALA JA EERO MÄNTYMAA

TURKKI – KULTTUURIEN KOMBINAATIO

Turkin aurinkorannat houkuttelevat monia, mutta istanbulilainen **Hakan Karaoglu** ei lämpene lihansa käristämiselle. Rannalla makaaminen ei miestä kiinnosta, mutta kalastusharrastus vie hänet usein Mustanmeren äärelle.

– Mustameri on luonnonystävien paikka. Siellä voi retkeillä puistoissa, seilata ja kalastaa.

– Kalaruuasta pitävien kannattaa mennä Mustallemerelle syksyllä tai talvella. Silloin kalastuskausi on silloin parhaimmillaan ja tuoretta kalaa saa koko ajan.

Karaoglun mielestä länsiranta edustaa perinteisempää Turkkiä kuin etelän rantakohteet.

– Kulttuurit ja perinteet vaihtelevat Turkissa todella paljon musiikin, uskonnon ja ruuan suhteen. Esimerkiksi kebab ei ole minulle perinneruokaa. Se on enemmän etelän juttu.

Karaoglun kotikaupungissa asukasluvun arvioidaan olevan

10–16 miljoonan välillä, joten se ei välttämättä kuulosta ihmismassoja pakoilevien ihannekohteelta. Karaoglu kehottaa heittämään epäilyt roskiin ja tutustumaan kaupunkiin.

– Istanbul on kaunis ja elävä kaupunki täynnä erilaisia kulttuureja. Siellä on melko kallista asua. Alkoholi on melko hintavaa. Lounaan voi saada 50 sentillä tai sadalla eurolla.

Istanbul tarjoaa lukemattomia vaihtoehtoja juhlimisesta kiinnostuneille, jokaisella 39 kaupunginosalla on oma baarikatunsa.

– Istanbul on jakautunut eurooppalaiseen ja aasialaiseen puoleen. Eurooppalainen on turistien suosiossa, mutta heidän määränsä on kasvussa myös aasialaisella puolella. Matkaoppaat ja paikalliset ohjaavat turisteja sinne.

Jos hotellista maksaminen ei kiinnosta, voi Turkissa harrastaa sohvaurffausta. Turkissa kyläily on iso osa arkea.

– Kun Turkissa hankitaan oma talo tai huoneisto, siinä täytyy olla oma huone myös vieraille.

Vaikuttaviamaisemia kaipavalle Karaoglu suosittelee

Kappadokian aluetta, joka on tunnettu kivimuodostelmista ja maanalaisista kaupungeistaan.

– Maanalaisista kaupungeista löytyy vanhoja kirkkoja ja asutuksia, joissa voi vieraila. Osassa niistä voi myös yöpyä.

Eurooppalaiset turistit eivät ole Karaoglun mukaan tuttu näky Kappadokiassa.

– All inclusive -matkat viehättävän heitä enemmän. Se on harminä, sillä silloin Turkista jää kokematta ja näkemättä paljon.

”Lounaan voi saada 50 sentillä tai 100 eurolla.

LIETTUA – MERI, AUTIOMAA JA KANOOTTIRETKI

Liettuan pääkaupunki Vilna on turistien kansoittama, eikä **Jorė Janavičiūtė** ihmettele asiaa ollenkaan. Hänestä syy on yksinkertainen: Vilnassa on kaikkea.

Syksyllä Vilnan valtaavat elokuvafestivaalit, joilla näytetään sekä liettualaisten että ulkomaisien ohjaajien tuotoksia. Liettuan syksy on leffafriikkien unelma-aikaa.

Myös musiikkikulttuuri kukoistaa Vilnassa. Kesällä livemusiikkia esitetään lähes joka paikasta. Useilla baareilla on isoja ulkoterasseja, joilla bändit soittavat.

”Vilna on hipsterikaupunki.

– Mielestäni Vilna on hipsterikaupunki. Baarit ovat usein boheemeja paikkoja, joissa

soitetaan underground-musiikkia ja tarjoillaan ruokaa.

Janavičiūtėn mukaan uusissa ravintoloissa on korkeimmat hinnat – turistit kyllä maksavat. Suurimmassa osassa ravintoloita on kuitenkin halpaa.

– Vilnassa baarit muuttuvat nopeasti ja uusia tulee koko ajan. Muutos johtuu jatkuvasti kasvavasta ravintolakulttuuristamme.

Liettuassa liikkuminen ei maksa paljoa: bussit ja junat ovat edullisia varsinkin opiskelijoille. Janavičiūtė kehottaa kokeilemaan liftaamista porukalla.

– Yksin liftaaminen ei ole fiksuja, eikä tyttöjen kannata liftata kahdestaan.

Nähtävyyksien kiertämiseen Janavičiūtė suosittelee polkupyörän vuokraamista. Liettuassa on paljon pyöräteitä, joten kaksipyöräisellä liikkuminen on helppoa.

– Itä- ja Pohjois-Liettuassa voi tehdä pyöräily- ja kanoottiretken. Kun vuokraat kanootin, pyöräsi toimitetaan rantautumis-

paikalle. Kansallispuistoissa voi valita joko rajumpia virtauksia sisältävän retken tai rennomman reissun, jonka aikana voi katsella maisemia, ottaa rennosti ja juoda olutta.

– Lännen nähtävyyksiä ovat meri ja Kuurinkynnäs, joka on täynnä hiekkadyynejä ja näyttää välillä aivan autiomaalta. Sinne kannattaa tehdä telttareissu.

Sohvasurffaaminen on saavuttanut suuren suosion Liettuassa, eikä majapaikoista ole pulaa. Janavičiūtė kehottaa hankkimaan jonkinlaisen yösijan, sillä bussiasemalla ei ole turvallista yöpyä.

– Päivällä bussiasema on aivan tavallinen paikka, mutta yöllä se muuttuu levottomaksi, koska jengit ja prostituoidut tulevat sinne.

Janavičiūtė arvostaa Liettuan rentoa elämää.

– Liettuassa kannattaa kuitenkin olla varuillaan. Yöllä ei kannata kävellä yksin, eikä varsinkaan olla liian humalassa.

ITÄVALTA – NESTEMÄISEN RAVINNON LÄHTEILLÄ

Wien on jaettu 23 kaupunginosaan, joista **Fabian Ungerille** rakain on seitsemäsalue, Neubau. Neubausta löytyy muun muassa kulttuurialue Museokortteli, joka on suosittu oleskelupaikka.

– Kesällä Museokortteli on täynnä opiskelijoita. Siellä pelataan porukalla ja kuka vaan voi osallistua. Uusiin tuttavuuksiin suhtaudutaan avoimesti.

Unger kuvailee Neubauta vaihtoehtoalueeksi, jossa näkee paljon taiteilijoita.

– Asuntooni kuuluu monesti, kun lähellä asuva oopperalaulaja harjoittelee.

Unger kehottaa käymään Narrentumissa, joka on maailman ensimmäisiä mielisairaaloita.

– Nykyisin Narrentum on museo. Sinne mennäkseen täytyy olla tottunut outoihin asioihin, koska siellä on hirvittävää katseltavaa. Wienissä on myös toisen maailmansodan aikaisia torneja, joissa on kidutusmuseoita. Alkaa

kuulostaa siltä kuin pitäisimme vain sairaista asioista.

– Myös ensimmäisessä kaupunginosassa on paljon nähtävää, mutta se on täynnä turisteja. Praterin huvipuistossa kannattaa kuitenkin käydä. Sieltä löytää tuntienkin jälkeen uusia asioita.

Juomakulttuuri kukoistaa Itävallassa. Ungerin mukaan itävaltalaiset ovat maailman toiseksi kovimpia oluenryystäjiä. Alkoholi on halpaa, eikä se loppu juomalla.

– Yksi suosikkipaikoistani on Paddy O'Brien. Siellä avataan iltaisin oluttynnyri, josta kaikki saavat juoda ilmaiseksi.

Toinen Ungerin suosikkiravintola on Siebenster-Brau, jonka vetovoimana toimivat ruoka ja ravintolan oma olutpanimo.

– Heillä on uskomaton määrä erilaisia oluita. Olen maistanut

siellä muun muassa chililtä ja kannabikselta maistuvaa olutta.

Itävallan loppasuut löytyvät maaseudun rauhasta.

– Siellä mennään sunnuntaina kirkkoon, ja sen jälkeen juodaan ja juhliitaan. Ikävä kyllä maaseudulla ei olla kovin avoimia ulkopaiikkuntalaisia kohtaan.

Wien on täynnä kuuluisia ja vanhoja kahviloita, joista suosituimpiin ei pääse ilman varausta.

– Loistavia kahviloita löytyy jokaiselle.

Starbucksiin ei ainakaan kannata mennä.

Ruokaakaan ei ole pilattu hinnalla.

Pakistanilaista ruokaa tarjoilevassa Der

Wiener Deewan -ravintolassa asiakkaiden annetaan jopa

päättää itse, paljonko he maksavat.

– Omistajat haluavat asiakkaiden arvioivan aterian arvon. Jotkut antavat vain muutaman euron. Minusta se on epäkohteliasta. ●

”Starbucksiin ei kannata mennä.

Hullun paratiisi

Matkustella.

Yksi viheliäinen sana pitää sisällään kaiken sen pakkomielleisyyden ja harrastuksenomaisuuden, jolla maailman reittejä junnataan tälläkin hetkellä.

Ei matkata tai matkusteta – niihin sisältyy selvä päämäärä. Nykyään matkustellaan.

Meidän sukupolvemme on ensimmäinen, jolla on käytössään halvat lähdöt, rahaa, vapaa-aikaa ja sosiaalinen media, jossa jakaa rantakuvia.

Matkustelusta on tullut sivistyksen synonyymi. Mitä enemmän kulttuureita ja kansoja olet perannut lävitse, sitä enemmän olet nähnyt. Mitä enemmän maita takataskussa, sitä paremmin ymmärrät maailmaa.

Jos se olisi noin yksinkertaista, meillä olisi jo maailmanrauha.

Jossakin vaiheessa siitä tuli pakkomielle.

Syksyllä ensimmäisen räntäkuuron heittäytyessä ikkunaa vasten matkalle on päästävä.

On päästävä vaikka ei olisi varaa, on päästävä, vaikka kurssit jäisivät kesken, on päästävä vaikka ihan-mitä-tahansa. Päämäärällä tai kulkuvälillä ei ole niin suurta merkitystä.

Lama painaa päälle joten kaikesta muusta säästeään, mutta matkustelu ei ole säästökuurilla. Ulkomaille matkailu on kasvanut 17 prosenttia verrattuna edellisvuoteen, kertoi Tilastokeskus lokakuun alussa. Ei muuten ollut mikään poikkeus aiemmasta trendistä.

Viime vuonna turismiin käytettiin maailmanlaajuisesti 611 miljardia euroa. Se on hiton paljon.

Matkustelu.

Länsimaiset valkoiset nuoret reppu selässään tustumassa heikkoihin valtioihin, jotta oppisivat jotakin elämästä. Tarpeeksi kurjisteltuaan toisten kustannuksella voi palata takaisin kotiin ja kerätä kokempisteitä.

Internetin ihastuttavat videot, joissa vierailaan pikavauhtia 42 maassa vajaassa vuodessa.

”This inspires me so much”, sanovat kommentteissa. ”Wish I could go too!”

3.82 maata kuukaudessa. Kuin yhdessä maassa

ei olisi tarpeeksi nähtävää koko elämälle, jos haluaisi katsoa tarkemmin.

Kiva se on suomalaisen sivistyä ja keräillä kokemuksia. Kaikki sitä onnea eivät saa.

Eivät muuten mitään muutakaan.

Reilun matkailun yhdistyksen puheenjohtaja Mari Mero pohti taannoin, onko oikeudenmukaista käydä ihailmassa kehittyviä maita ja jättää jälkeensä vain harmia.

Matkustelusta ei ole paikallisille hyötyä. Ei ole mikään etuoikeus kohdata pyytämättään taikina-
naamaisia suomalaisia. Majoituspaikat kuuluvat kansainvälisille yrityksille. Jäljelle ei jää rahaa eikä sydämensivistystä, vain roskaa ja melua.

Muoniossa, Suomen Lapissa, tuulivoimapuiston luvat evättiin turismin takia. Mielmukkavaaraan suunnitellulla 15 tuulimyllyn puistolla olisi katettu koko Tunturi-Lapin kesäajan sähkönkulutus.

Ei käy! Pitää rakentaa turisteille koskematon-
ta eksotiikkaa, jota oikeasti ei ole edes olemassa.

Pakko kokea mahdollisimman paljon mahdollisimman nopeasti. Pakko päästä joka ainoaan paikkaan, olisi se hyväksi tai ei. Pakko päästä lomalle omasta elämästä muutaman auvoisen viikon ajaksi.

”Matkustaminen on hullun paratiisi”, kirjoitti ranskalainen matemaatikko Blaise Pascal 1600-luvulla. ”Jo ensimmäiset matkamme osoittavat meille paikkojen merkityksettömyyden. Kotona uneksin, että Napolissa voin hurmaantua kauneudesta ja vapautua alakuloisuudesta.

Pakkaan matkalaukkuni, jätän ystäville hyvästit, nousen laivaan; mutta siellä on heti edessäni ilkeä todellisuus, surkea oma itseni, jota pakoon olin lähtenyt, hetyttömänä ja yhtäläisenä.

Varjoni kulkee kerallani sinne, minne minäkin.”

NINA KOLEHMAINEN

MILLÄ KANNAT?

Käytännöllinenkin laukku kertoo jotain kantajastaan.

TEKSTI JA KUVAT EERO MÄNTYMAA

Saga Sulinin lempiväri on violetti ja sen värinen on laukkukin.

– Vaikka voisi se olla muunkin värinen. Väriä tärkeämpää taitavatkin olla laukun ominaisuudet. Ilman pyöriä en jaksaisi kantaa tätä.

Kai Arminen hankki laukkunsa Saksasta Jägermeisterin tehtaalla vieraillessaan.

– Sisällä oli aitoa nestettäkin. Laukun ulkokuosilla ei ole mitään väliä, vaan ominaisuuksilla: pitää olla perässä vedettävä.

Shamaanikurssille matkaavalle **Ilkka Saarikoskelle** reppu on tärkeä: se on reissaajan koti.

– Laukun on oltava vedenpitävä, eikä turhan raikeä. Köyhissä maissa en halua erottua rikkaana turistina.

Jan Druggella on pelkistetty musta laukku, suomalaisen eniten suosima malli.

– Värillä ei ole väliä, voisien kantaa vaaleanpunaistakin. Tärkeintä, että on suuri, niin ei mene pakkailussa aikaa. Laukussa on myös oltava hyvät pyörät.

Kaisa Kuosa on palaamassa Helsinkiin työkomennukselta. Tavarat mahtuvat helposti urheilukassiin.

– Harrastan roller derbyä ja näin kamat saa hyvin mahtumaan. Alitajuisesti viestitin, etten jaksaisi laukkumerkillä.

Kotikaupunkiinsa Pietariin matkustava **Ksenia** osti laukkunsa viisi vuotta sitten.

– Nyt se sopii yhteen hiusteni kanssa, mutta se on puhdas sattuma!

KUSTANNUS JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO, VIESTINTÄTIETEIDEN LAITOS

PAINO KOPIIYVÄ OY, JYVÄSKYLÄ 2012